

تلاش برای شکار هلال

پس از ظهور تقویم هجری قمری رویت هلال از قدیم در بین مسلمانان اهمیت بسیار داشته است.

بسیار از طعمه، تقویم هجری قمری، هفت هلال، از قدیم در بین مسلمانان، اهمیت بسیار داشته است. گرچه اکنون با گذشت هزاران سال از پیدایش این تقویم، رصدگران به رصد انواع مختلفی از هلال مانند هلال های صبحگاهی، شامگاهی و روزگاهی می پردازند و طی یک سال حدود 96 تا 104 هلال برای بررسی وجود دارد که برخی قابل رویت و برخی دیگر رویت ناپذیر است، ولی بین تمام هلال ها یکی از آنها از بعد فقهی و گاهی موارد، علمی اهمیت بسیاری برای رصد دارد و همواره برای مسلمین جهان باعث کنجکاوی بوده و آن چیزی جز هلال شوال نیست که نوید عید سعید فطر را می دهد؛ روزی که مسلمین پس از یک ماه روزه داری و عبادت خدای متعال جشن می گیرند و روزه گرفتن در این روز حرام است. پس مهم ترین روز دینی و علمی در زندگی مسلمین جهان، بیست و نهمین روز از ماه رمضان است؛ روزی که چشم ها به رسانه های جمعی دوخته می شود تا شاهد اعلام عید فطر باشند. این مسائل شکار هلال شوال را برای اعلام عید فطر همه ساله بسیار زیبا و جذاب ساخته است. رصدگران هلال در سراسر کشور با بیشترین تماس های اطرافیان و دوستان و ستاد استهلال برای اطلاع از وضع رویت پذیری و مشاهده هلال روبه رو هستند. در این مقاله قصد دارم ابتدا برخی سوالات را که ممکن است ابهامات ذهنی شما نیز باشد پاسخ گویم و سپس به بررسی وضع رویت پذیری هلال شوال 1435 در پهنه ایران بپردازم.

چرا با پیشرفت تکنولوژی هنوز به رویت اعتقاد داریم

تقویم یک قرار داد است و قرارداد تقویم هجری قمری از منظر فقه شیعه بر رویت هلال ماه استوار است. بعضی فقهای شیعه بر رویت با چشم غیر مسلح تاکید دارند اما برخی دیگر استفاده از ابزار نجومی را هم جایز می دانند. با آن که در علم و تکنولوژی پیشرفت بسیاری روی داده ولی هنوز رویت هلال به قوت خود باقی است زیرا همان طور که در لفظ هم به رویت یا مشاهده اشاره می شود هلال ماه باید از دید فقهی و حتی علمی دیده شود. پس ما با بخشی از علوم مشاهده مواجه هستیم که نیاز به بررسی علمی نیز دارد. در بسیاری از موارد محاسبات رویت پذیری ثابت می کند هلال ماه در سراسر ایران دیده می شود یا دیده نمی شود. همین مساله کار را مشخص خواهد کرد.

این دیده شدن یا نشدن بر اساس تجارب قبلی است که طی حدود 158 سال ثبت رصدی رویت هلال و جمع آوری داده های مهم رصدی به دست آمده. ولی مواقعی پیش می آید که داده های رصدی هلال ماه کم است و برای به دست آوردن داده ای جدید باید اقدام به رویت کنیم. به علت وضع بد مداری ماه طی سال های گذشته مشاهده هلال رمضان و شوال دچار مشکلاتی عدیده بوده است؛ یعنی ماه مدت زیادی در افق به سر می برد و مجال کافی را برای شکار را به رصدگران تیزبین نمی دهد. کشور ایران تنها کشور جهان اسلام است که از دید علمی و فقهی همزمان و با قدرت به بحث رویت هلال می پردازد و حتی برخی رکوردهای ثبت شده دنیا در دستان ایرانیان است.

محاسبات یا رصد

قوانین فقهی هر کشور ممکن است متفاوت باشد. از دید علمی دیده شدن هلال ماه در افق اهمیت بالایی دارد ولی ممکن است هلال ماه در برخی کشورها دیده نشود و احکام فقهی آن کشورها طوری تنظیم شود که در صورت دیده نشدن هلال، حکم به آغاز ماه قمری جدید بدهند. این نکته حتی از دید علمی نیز مورد شک و تردید است زیرا اگر برای تنظیم تقویم قمری به رویت اشاره می کنیم باید اولین هلال ماه پس از مقارنه در روزگاہ یا افق شامگاهی بیست و نهم همان ماه قمری دیده شود تا ماه قمری جدید بر مبنای درست علمی و فقهی آغاز شود.

عید فطر چه روزی است؟

برای بررسی رویت پذیری هلال شوال 1435 در پهنه ایران باید ابتدا از زمان مقارنه ماه و خورشید مطلع شویم. این همان زمانی است که ماه رسماً پا به آسمان شامگاهی می گذارد. طبق محاسبات مراجع معتبر نجومی این اتفاق ساعت 03:11:44 یکشنبه پنجم مرداد 1393 مطابق با بیست و هفتم جولای 2014 و بیست و نهم رمضان 1435 است. برای بررسی رویت پذیری هلال باید به غروب بیست و نهم رمضان برویم. در لحظه غروب خورشید، حدود 17 ساعت از لحظه مقارنه ماه و خورشید سپری شده که از رکورد فعلی رویت هلال به میزان 11 ساعت و 40 دقیقه - که از سوی آقای سید محسن قاضی میرسعید در هلال رجب 1423 به دست آمده است - بیشتر است، ولی دیگر مشخصات ماه از جمله ارتفاع آن از افق به ما نشان می دهد هلال ماه در مناطقی از شمال ایران قبل از خورشید غروب می کند و در جنوبی ترین نقطه ایران نیز به یک درجه نمی رسد. عوامل مداری ماه از جمله قرارگیری آن در اوج (دورترین فاصله ماه از زمین) مداری و بیشترین فاصله منفی از دایره البروج (مسیر ظاهری حرکت خورشید در آسمان) ارتفاع نگرفتن ماه در غروب روز پنجم مرداد را نمایان می سازد. لاجرم باید کمی وضع هلال ماه را در آسمان روزگاهی و پیش از رسیدن خورشید به افق بررسی کنیم.

بررسی ها بر اساس آخرین رکوردهای به دست آمده در هلال های روزگاهی گذشته نشان می دهد جدایی زاویه ای ماه از خورشید در مناطق غربی ایران حدود ساعت 19 به 5 / 8 درجه می رسد و ارتفاع ماه و خورشید از افق حدود 20 درجه است و

ماه 9 درجه در سمت راست خورشید قرار دارد و ممکن است هلال ماه دیده شود. بنابراین در صورت دیده شدن هلال در شامگاه روز یکشنبه، رکوردی جدید در مشاهده هلال روزگاهی به دست خواهد آمد ولی دیدن چنین هلالی به شرایط جوی بسیار مناسب و آسمانی آبی و شفاف نیاز دارد. امیدواریم رصدگران هلال موفق به دیدن این هلال بسیار مهم و ارزشمند شوند. بنابراین امسال انتظار برای دیدن ماه شوال و آغاز جشن های باشکوه عید سعید فطر با هیجان بیشتری همراه خواهد بود، چون شانس رویت هلال ماه در شامگاه یکشنبه با استفاده از ابزار صفر نیست و احتمال ضعیفی وجود دارد که روز دوشنبه، عید باشد.

علی ابراهیمی سراجی / رصدگر و پژوهشگر رویت هلال